

МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

*М.Б. Кудлай, факультет економіки та менеджменту,
спеціальність «Облік і аудит», 2 курс
Науковий керівник – О.С. Сидорович, к.і.н., доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін*

*ВП Національного університету біоресурсів та природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут»*

У статті розглядається процес мотивації студентів до навчання у аграрних навчальних закладах. Та спонукальні мотиви для навчання.

Ключові слова: мотивація, навчання, аграрні навчальні заклади, спонукальні мотиви

Постановка проблеми. На початку нового тисячоліття в усьому світі відбувається процес перегляду старих і освоєння нових термінів у різних сферах людської діяльності, у тому числі в системах освіти і виховання. Безпосередньо ж для української освітньої сфери це етап перевірки її здатності в кризових умовах адаптуватися до нових впроваджень, реформуватися таким чином, щоб відповідати кращим світовим освітнім стандартам.

У таких умовах надзвичайно важливими є аналіз мотиваційної сфери українського студентства, вивчення потреб, мотивів та цілей учіння студентів та розробка на цій основі дієвих технологій формування професійно-значущих якостей майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі мотиви розглядали різні автори: О.М. Леонт'єв [8] (як матеріальні чи ідеальні потреби); С.Л. Рубінштейн [12] (як потреби, інтереси, ідеали); П.Я. Гальперін [2], Є.П. Ільїн [5], А.К. Маркова [10], В.А. Ядов [13] та інші. О.М. Леонт'єв, називаючи діяльність процесом активності людини, вважає, що предмет діяльності завжди збігається з тим об'єктивним, яке спонукає суб'єкт до цієї діяльності, тобто з мотивом, що є спонукальною причиною дій та вчинків людини [8]. С.Л. Рубінштейн [12] вважає, що мислення людини детермінується зовнішніми умовами через внутрішні. П.Я. Гальперін [2] розглядає мислення як той чи інший тип орієнтування майбутнього спеціаліста в предметі своєї діяльності.

Останнім часом проблема формування мотиваційної структури студентства розглядається у контексті професійної освіти фахівців різного профілю. Так, питання мотивації учіння студентів-аграрників у контексті формування їх навчально-пізнавальної активності досліджував П.Г. Лузан [9], студентів вищих економічних закладів - І.В. Зайцева [4].; студентів закладів гуманітарного профілю – Н.О. Клименко [6], Л.В. Міхєєва [11]; формування мотивації військово-професійної діяльності – К.О. Черненко [15], Ю.М. Якимов [16]. Вплив суспільних чинників на студентську молодь вивчали О.І. Долженко [3], О.В. Яковенко [17].

Метою статті є обґрунтування необхідності мотивації студентів до навчання в аграрних навчальних закладах. У сучасних умовах виникає об'єктивна потреба вивчення мотивацій старанного навчання студентів аграрних вищих навчальних закладів. Це обумовлено специфікою аграрної освіти, особливостями організації навчально-виховного процесу. Для вирішення цієї проблеми необхідно дослідити мотиваційну структуру особистості студента, виявити та обґрунтувати фактори мотивації учіння майбутніх фахівців-аграрників.

СЕКЦІЯ 3

«Гуманітарна складова становлення кваліфікаційних фахівців» «Освітні інновації та формування сприятливого соціального середовища»

Виклад основного матеріалу.

Україна – держава із багатими хліборобськими традиціями. Проте перехід у 90-х роках від колективного до колективно-індивідуального способу ведення господарства з різними формами власності на землю засвідчив кризу кадрового потенціалу в аграрній галузі.

Тому в умовах сьогодення виникла необхідність підготовки фахівців для агропромислового виробництва у вищих аграрних навчальних закладах як свідомих громадян України, що здатні працювати в умовах ринкових відносин, забезпечуючи соціально-економічний розвиток країни.

За роки незалежності відбулися значні інституціональні зміни в системі вищої освіти України, котрі так чи інакше впливають на змістовну сторону освітніх мотивацій.

Серед основних змін необхідно виділити такі:

- формування системи приватних (недержавних) вузів, у яких студенти оплачують освітні послуги, що надаються їм, а також поділ фінансування навчання студентів у державних вищих навчальних закладах на бюджетну і контрактну форми;
- поява в Україні як повноправного сегмента освітньої сфери іноземних вищих навчальних закладів, що пропонують власні стандарти навчання, критерії оцінки знань і т.п. Відповідно, відбулося ініціювання на даній підставі конкурентної боротьби за вступників;
- істотні статусні зміни, що виявилися, насамперед, у переході значної частини вітчизняних вищих навчальних закладів з категорії інститутів в університетські центри, збільшення числа національних університетів;
- введення нової практики акредитації вищих навчальних закладів;
- стійке формування моделей елітної освіти, відкриття вищих навчальних закладів, що підкреслюють власний привілейований статус;
- самостійність вищих навчальних закладів у визначенні змісту організації навчального процесу, прийому студентів, програм навчання;
- поява і розвиток системи коледжів у структурі вищої освіти, а також перехід до багаторівневої і більш диференційованої системи підготовки кадрів (молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр), спроби адаптувати її до західних стандартів;
- зменшення заідеологізованості освітньої системи;
- усунення при вступі на ряд спеціальностей обов'язкових вимог, а також деяких пільг для визначених категорій абітурієнтів;
- жорсткість вимог до наявності вищої освіти при прийомі на роботу і просуванні по кар'єрних сходах;
- зростаючі можливості участі викладачів і студентів у міжнародних проектах, наукових обмінах, одержання освіти (при наявності відповідних коштів) у будь-якій країні світу і т.д.
- поява значного числа нових професій і освітніх напрямків, істотні зміни в шкалі престижності спеціальностей.

Поряд зі структурно-організаційним реформуванням відбувалися і продовжують відбуватися зміни соціально-економічного характеру, котрі істотно впливають на мотиваційні механізми. Так, зокрема, останнє десятиліття характеризувалося певними особливостями працевлаштування молодих спеціалістів: відходом від практики державного розподілу випускників; появою і розширенням такого соціального явища, як дипломовані безробітні.

Матеріали Міжнародної студентської науково-практичної конференції «Перспективи розвитку аграрної вищої освіти України очима молодих науковців»

В умовах швидкого руйнування колишніх соціально-економічних та політико-ідеологічних пріоритетів і економічної кризи відбулася дезорієнтація значної частини представників старших поколінь і як результат, виникнення складностей у передачі соціального досвіду молодіжній когорті, у тому числі й у виборі освітніх і професійних орієнтирів.

Стверджуються й поширюються у молодіжному середовищі нові стандарти поведінки, життєві стратегії.

З введенням платної системи для одержання вищої освіти, розвитком приватних вузів, диференціації вартості навчання в залежності від місця навчання (столиця, мегаполіс, периферія), престижності навчального закладу, спеціальності і т.д. з'явилися і були легітимізовані нові критерії відбору при вступі і навчанні, нові параметри стратифікації серед молоді, що одержує вищу освіту.

Крім того, внаслідок кризи виробничої і наукової сфер звузилась потреба в підготовці професійних фахівців з цілого ряду напрямків промисловості і наукової діяльності. Залишається невисоким рівень державного фінансування системи вищої освіти. Це приводить до того, що значна частина викладачів не одержує адекватної матеріальної оцінки своєї трудової діяльності. Поряд з цим, зростає інтенсифікація праці викладачів, що знаходить вираження у збільшенні навчального навантаження, необхідності одночасно викладати в декількох навчальних закладах для забезпечення прожиткового мінімуму. Крім того, зберігаються низькі розміри стипендій навіть для студентів, які відмінно навчаються.

Впливає на освітню сферу також бурхливе зростання нових інформаційних технологій. Воно уможливорює розвиток системи дистанційного навчання, динамізує і змістовно розширює можливості для обміну науковою інформацією, ідеями.

В Стародавніх Греції і Римі метою навчання було розуміння “вищих істин”. Людина, що наважувалася прилучитися до «вищого знання», повинна була нести відповідальність перед богами за своє рішення, а також пов'язувати свої дії з чистотою душі і ясністю помислів. У залежності від країни, історичного періоду, конкретної школи чи академії, релігійної традиції «мотиваційний ідеал» міг відрізнятись. Але так чи інакше, для тих, хто зважився стати, говорячи сучасною мовою, студентом, культивувалися в першу чергу мотивації знаходження в процесі навчання єдності знання і духовної міцності (знання і віри), що, на думку древніх, повинне було привести до внутрішньої гармонії.

Сучасне європейське виховання в цілому не пішло від цих традицій і принципів, а головне від повного ув'язування освітніх потреб з наявним соціальним середовищем, хоча і потішає себе ілюзіями автономності. Основний спектр мотивацій для одержання вищої освіти містив у собі ті ж першочергові складові, з якими ми зіштовхуємося сьогодні: прагнення до самореалізації; громадський обов'язок; кар'єрні прагнення; досягнення визначеного освітнього цензу і, відповідно, підвищення соціального статусу; задоволення батьківських бажань і ін.

В залежності від країни дана шкала могла доповнюватися специфічними мотиваціями, характерними для її культурно-історичних особливостей.

Освітні мотивації студентської молоді виступають похідними від задач освіти як соціального інституту і виконуваних їм відповідно до цього функцій.

Зміни, що відбуваються сьогодні у вищій школі, необхідно розглядати як органічну похідну від більш масштабних трансформацій – процесів глобалізації політичних і економічних систем. У даних умовах сфера вищої освіти стає базисною основою для створення можливостей послідовного переходу до нової суспільної системи. Освітні мотивації, у зв'язку з цим, варто розглядати як один із ключових елементів по ефективному вирішенню даних глобальних задач.

Поняття «мотивація» дослідники трактують дещо по-різному. Так, С.Л. Рубінштейн [12] під мотивацією розуміє систему спонукань, ієрархічно організовану; Л.І. Божович [1] визначає мотивацію як сукупність мотивів, що спонукають до діяльності; А.К. Маркова [10] вважає, що мотивація є багатомірним утворенням окремих мотивів, потреб, цілей, намірів, інтересів, ідеалів, цінностей. Н.М. Трофімова, Є.І. Єршоміна [14] вважають, що мотивом для самонавчання майбутнього спеціаліста є зміна його відношення до себе і до діяльності, усвідомлення здатності виходити за межі завдань заданих, творчо перетворювати себе. О.М. Леонтьєв [8] вважає, в активності студента наявним є пізнавальний і професійний аспект, потім в процесі діяльності постійно проходять трансформації, що зачіпають мотивацію як структуру. Так у студентів старших курсів значно зростає вираженість мотивів відкриття нового розвитку здібностей, умінь і особистих якостей, підсилюється інтерес до процесу учіння, до професії, спілкування в групі, підвищується відповідальність за результати навчальної діяльності. Знижується вираженість мотивів зовнішніх по відношенню до процесу навчальної діяльності, а також суб'єктивна значимість академічних успіхів.

Серйозним поділом у поглядах на мотивацію є визнання ступеня впливу інстинктивної і соціальної сфер на поведінку людини. Оцінки коливаються від визнань повного домінування несвідомих імпульсів над поведінковими реакціями людини до повної автономності від них, тотальної залежності поведінки людини від впливу зовнішнього середовища.

Дослідження мотиваційної сфери студентів ВНЗ свідчить про наявність певної структури та ієрархії мотивів, які спонукають молодь до навчання.

В умовах ринкової економіки складається новий тип кваліфікації фахівця-аграрія, істотними рисами якого є широкий науково-дослідний профіль; системність і гнучкість техніко-економічних, соціально-психологічних і управлінських знань; високий рівень загальної професійної освіти; високий рівень професійної відповідальності.

Спонукальні мотиви до успішної навчальної діяльності у аграрному ВНЗ слід класифікувати за наступними критеріями: 1) рівень усвідомленості цінності знань для розвитку своєї особистості; 2) бажання стати фахівцем у галузі сільського господарства; 3) зовнішні мотиви (позиція батьків, успіхи ровесників); 4) пізнавальний процес; 5) цінність освіти як складова системи цінностей української ментальності; 6) бажання уникнути військової служби (переїхати жити в місто) та інше.

В процесі навчання відбувається зміна життєвих поглядів, професійної ідентифікації і професійної свідомості, відповідно зміна структури мотивації навчальної діяльності.

З практики відомо, переважна кількість студентів не відчуває внутрішнього потягу до виконання наступних завдань. Вони бажають якомога більше зберігати стан бездіяльного спокою. На місце цього стану потім приходять сигнали тривоги, викликані свідомістю про необхідність братися до роботи за новими завданнями.

Розподіл студентів на полюсно – протилежне ставлення до навчальної роботи має свої закономірності. Закон збереження психофізіологічної рівноваги спрацьовує для всіх людей з нормальною психікою. Регульований механізм збереження рівноваги закладений у потребнісно – мотиваційній сфері.

На прихильність до бездіяльності можуть впливати і інші фактори, як, наприклад, переконання. Вони створюють також негативне ставлення до навчальної роботи, безволя, що втягує людину у рабську залежність від прямих своїх почуттів, потягів, бажань, властивість легко підпадати навіюванню, наслідуванню прикладу інших, і є передумовою безвідповідальної поведінки.

Прагнення задовольнити активний пізнавальний інтерес стає джерелом діяльності, оцінка результатів якої супроводжується формування нових сенсоутворюючих мотивів і завершується постановкою нових цілей.

Відсутність стійкої мотивації вибору професії, у формуванні якої велика роль належить сфері багатьох чинників, призводить під час зіткнення з труднощами навчання до негативних емоційних реакцій, безвідповідальних вчинків.

Взагалі мотивацію до навчальної діяльності слід розглядати в поєднанні з сутнісними потребами молодих людей. Очевидно, що весь період вступу до вузу, а потім навчальний процес так чи інакше вмонтований для будь-якого студента в його життєву ситуацію.

В даний час практично не використовуються методики виявлення професійного спрямування абітурієнтів під час вступу до аграрного вузу. Чимало студентів зневірюються в перевагах професії, вибраної під впливом простого інтересу, а інколи й кон'юнктурних міркувань.

Нерідко найближчі родичі абітурієнтів значною мірою, якщо не цілком, впливають на вибір вузу вчорашніми старшокласниками. При цьому, підсилюючи доводи апелюванням до кризового стану економіки і до власних життєвих удач і невдач (до других частіше) у підтвердження необхідності прагматичної вивіреності вибору професії. Опитування батьків показують, що в першу чергу батьківський, найчастіше сумний досвід життєвої непорядкованості обумовлює їхнє наполегливе бажання і прагнення підказати дітям більш стійкий і матеріально забезпечений професійний шлях.

Для прагматично орієнтованої молоді освіта - це необхідний етап, подолання якого дозволить отримати вагомі матеріальні блага. Ті, хто сповідують професійну стратегію, вважають одержання вищої освіти цінністю, що сприяє розкриттю їхніх особистісних здібностей, професійного зростання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Динамічність мотивації вимагає педагогічного управління нею для запобігання зниження її рівня, для формування суспільно цінних мотивів. Завдання підвищення якості знань, умінь, навиків вимагає максимуму уваги до мотиваційної сфери навчання. Виникає необхідність управління не тільки розумовими діями, але і мотивами засвоєння знань, що, як відзначає А. К. Маркова, є більш складним завданням, ніж формування дій, операцій [10]. Вирішення питань формування мотивації навчання вимагає усесторонньої розробки цієї складної проблеми.

Результати дослідження визначають необхідність розробки стратегії педагогічного впливу та визначення форм і умов розвитку у студентів мотивації відповідального ставлення до навчання і, як наслідок – до майбутньої професійної діяльності. Це стає можливим завдяки створенню оптимальних умов для саморозвитку і само актуалізації студентів, поєднання колективних та індивідуальних форм навчальної діяльності, співвіднесення навчального матеріалу з майбутньою професійною діяльністю студентів, моделювання ситуацій, які вимагають підтримки або ж спонукання до діяльності.

Список літератури

1. Божович Л.И. Избранные психологические труды: Проблемы формирования личности. -М.: Международная пед. академия, 1995. – 209 с.
2. Гальперин П.Я. Общий взгляд на учение о так называемом поэтапном формировании умственных действий, представлений и понятий // Весн. Моск. У-та. Сер 14. Психология. 1998. №2 с.3-8.
3. Долженко О. Студент сегодня: социальный портрет, отношение к учебе // Alma-mater. - 1997. - №3. – С.45-48.
4. Зайцева Інна Веніамінівна. Формування мотивації учіння студентів вищих економічних навчальних закладів: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Національний аграрний ун-т. - К., 2001. - 219арк. - Бібліогр.: арк. 174-194.
5. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.

СЕКЦІЯ 3

«Гуманітарна складова становлення кваліфікаційних фахівців» «Освітні інновації та формування сприятливого соціального середовища»

6. Клименко Наталя Олександрівна. Формування мотивів навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів гуманітарного профілю: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. — Луганськ, 2005.

7. Климчук Віталій Олександрович. Психологічні детермінанти розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності: Дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. — Житомир, 2004. — 271арк. — Бібліогр.: арк. 165-171.

8. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психологии.- М.: Изд-во МГУ, 1981.- 584 с.

9. Лузан П.Г., Дьомін А.І., Рябець В.І. Формування активності студентів у навчанні.- К.: Вища школа, 1998.-192с.

10. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения: Книга для учителя.- М.: Просвещение,1990.-192 с.

11. Міхєєва Людмила Василівна. Формування мотивації вивчення педагогічних дисциплін майбутніми вчителями праці і професійного навчання: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінницький держ. педагогічний ун-т ім. Михайла Коцюбинського. — Вінниця, 2005.

12. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии.-СПб.: Питер Ком, 1998.-688 с.

13. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности /Под ред. В.А.Ядова.- Л., 1979.- 216 с.

14. Трофимова Н.М., Еремина Е.И.. Самообразование и творческое развитие личности будущего специалиста М. 1994. 456 с.

15. Черненко, Константин Александрович Формирование мотивации военно-профессиональной деятельности курсантов вузов инженерных войск: Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 Н.Новгород, 2005.

16. Якимов, Юрий Михайлович Формирование профессиональной мотивации учебной деятельности у будущих офицеров-воспитателей в инженерном вузе : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 СПб., 2005.

17. Яковенко А.В. Вплив суспільних чинників на студентську молодь (мотиваційний аспект)// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2000. - №1. - С.82 - 88.

В статье рассматривается процесс мотивации студентов к обучению в аграрных учебных заведениях. И побудительные мотивы для обучения.

Ключевые слова: *мотивация, обучение, аграрные учебные заведения, побудительные мотивы*

The article deals with the process of motivating students to study in agricultural institution. And motivation for learning.

Keywords: *motivation, training, agricultural institution, motivation*

MOTIVATING STUDENTS TO STUDY IN AGRICULTURAL INSTITUTION

M.B. Kudlai